

Sygn. akt II CSK 842/16

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 8 września 2017 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Kazimierz Zawada (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Paweł Grzegorzcyk

SSN Marta Romańska

w sprawie z powództwa A. C.
przeciwko "W." Spółce Jawnej w [...]
z udziałem interwenienta ubocznego po stronie pozwanej - Towarzystwa
Ubezpieczeń Wzajemnych TUW z siedzibą w [...]
o zapłatę,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej
w dniu 8 września 2017 r.,
skargi kasacyjnej powódki
od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...]
z dnia 2 czerwca 2016 r.,

1) oddala skargę kasacyjną,

**2) zasądza od powódki na rzecz strony pozwanej kwotę 3600
(trzy tysiące sześćset) zł tytułem zwrotu kosztów postępowania
kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

A. C. w pozwie z dnia 23 listopada 2011 r. skierowanym przeciwko W. Spółka Jawna w [...] wniosła o zasądzenie od strony pozwanej kwoty 150.000 zł, tytułem zadośćuczynienia, oraz kwoty 1.045,35 zł, tytułem odszkodowania, z ustawowymi odsetkami od dnia wniesienia pozwu, a także – o ustalenie odpowiedzialności pozwanej spółki na przyszłość za ewentualne dalsze negatywne skutki zdrowotne poturbowania jej przez wielbłąda w dniu 10 kwietnia 2010 r.

Sąd Okręgowy wyrokiem z dnia 9 października 2015 r. zasądził od pozwanej na rzecz powódki kwotę 121.004, 37 zł, z odsetkami ustawowymi, od kwoty 120.996,55 zł - od dnia 23 listopada 2011 r., a od kwoty 7, 82 zł - od dnia 30 marca 2012 r.; w pozostałym zakresie powództwo oddalił.

Wyrokiem z dnia 2 czerwca 2016 r. Sąd Apelacyjny na skutek apelacji pozwanej spółki zmienił wyrok Sądu Okręgowego w ten sposób, że zasądził na rzecz powódki kwotę 40.502,19 zł, z ustawowymi odsetkami - od kwoty 40.498,28 zł, od dnia 23 listopada, a od kwoty 3,91 zł, od dnia 30 marca 2012 r.; w pozostałej części powództwo i apelację oddalił.

Z ustaleń dokonanych w sprawie wynika, że pozwana spółka prowadzi ośrodek sportowo - rekreacyjny, tzw. małe zoo. Utrzymuje w nim i wykorzystuje zwierzęta do celów widowiskowych, sportowych i filmowych.

W dniu 22 marca 2010 r. powódka zatrudniła się w pozwanej spółce na podstawie umowy zlecenia na stanowisku opiekunki zwierząt i recepcjonistki. Ustalono ostatecznie, że będzie się opiekowała małymi zwierzętami oraz pomagała przy dużych zwierzętach pracownikowi spółki B. S. Po zatrudnieniu odbyła wstępne przeszkolenie z zakresu BHP. Przed zatrudnieniem studiowała zootechnikę, ale studiów nie ukończyła.

W dniu 10 kwietnia 2010 r. wspólnik S. W. po dowiedzeniu się, że młoda wielbłądzica jest w złym stanie, udał się wraz z B. S. do pomieszczenia, w którym wielbłądzica ta znajdowała się, żeby podać jej lekarstwo. Za nimi, wiedzona ciekawością, poszła też powódka, mimo iż wcześniej otrzymała polecenie wykonania innego zadania. Podczas zamieszania spowodowanego ucieczką

młodej wielbłądzicy, powódka, bez polecenia, spontanicznie, chcąc pomóc w zagonieniu spłoszonego zwierzęcia do pomieszczenia, weszła na wybieg dla zwierząt. Wtedy zaczął biec w jej kierunku wielbłąd samiec. Rzuciła się do ucieczki. Skacząc przez łańcuch odgradzający wybieg, upadła. Uderzyła o twarde podłoże. Wielbłąd dopadł do ogrodzenia. Wystawił łeb za łańcuch i chwycił powódkę za plecy. Przycisnął do ziemi, a potem uniósł do góry. Zwolnił uścisk po uderzeniu w nozdrza przez jedną z pracownic. Powódka - w chwili zdarzenia lat 30 - doznała urazu klatki piersiowej, złamania żeber, urazu jamy brzusznej z pęknięciem śledziony, złamania kości prawej ramieniowej i wyrostków poprzecznych kręgów piersiowych. Przebywała w szpitalu 9 dni. Usunięto jej śledzionę. Zszyto prawe nadnercze. Rozpoznano zespół stresu pourazowego. W dniu 14 października 2010 r. poddano zabiegowi artroskopii prawego stawu ramiennego. Znaczne dolegliwości bólowe trwały około 6 tygodni, a dolegliwości o miernym nasileniu do października 2010 r. Leczenie ortopedyczno - rehabilitacyjne zakończono we wrześniu 2015 r. Utrzymujące się niewielkie ograniczenie ruchomości stawu barkowego nie ma wpływu na wykonywanie zwykłych codziennych czynności. Zdarzenie z dnia 10 kwietnia 2010 r. zostało uznane za wypadek przy pracy. Z jego tytułu powódka otrzymała z Zakładu Ubezpieczeń Społecznych jednorazowe odszkodowanie w kwocie 21.858 zł.

Sąd Apelacyjny podzielił stanowisko Sądu Okręgowego o odpowiedzialności odszkodowawczej pozwanej spółki wobec powódki na podstawie art. 431 § 1 k.c. Nie zaakceptował natomiast ustalenia Sądu Okręgowego co do zakresu krzywdy doznanej przez powódkę, a w konsekwencji co do rozmiaru należnego jej zadośćuczynienia na podstawie art. 445 § 1 k.c. Sąd Apelacyjny inaczej też niż Sąd Okręgowy uznał, że w sprawie uzasadnione było przyjęcie stosownie do art. 362 k.c. przyczynienia się powódki do doznanej przez nią szkody i w rezultacie obniżenie należnego jej zadośćuczynienia. Rozmiar krzywdy powódki Sąd Apelacyjny wycenił na kwotę 80.000 zł i uznał, że ze względu na przyczynienie się powódki do doznanej przez nią krzywdy należała się jej tytułem zadośćuczynienia jedynie połowa tej sumy, tj. kwota 40.000 zł.

W skardze kasacyjnej powódka zarzuciła zaskarżonemu wyrokowi naruszenie art. 362 i 445 § 1 k.c., art. 207 § 2 i art. 304 § 1 k.p. oraz art. 328 § 2 i art. 391 § 1 k.p.c. – w różnych konfiguracjach.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Naruszenie przez sąd drugiej instancji art. 328 § 2 w związku z 391 § 1 k.p.c. może stanowić podstawę kasacyjną tylko wtedy, gdy uzasadnienie zaskarżonego orzeczenia sądu drugiej instancji jest dotknięte takimi wadami, które uniemożliwiają przeprowadzenie kontroli kasacyjnej. W inny sposób nie można naruszyć tych przepisów. Nie jest w szczególności materia mogącą stanowić przedmiot zarzutu naruszenia art. 328 § 2 w związku z art. 391 § 1 k.p.c. kwestionowanie poglądów leżących u podstaw zaskarżonego orzeczenia. Kwestionowanie poglądów leżących u podstaw zaskarżonego orzeczenia powinno przybrać postać innych zarzutów kasacyjnych.

Uzasadnienie wyroku zaskarżonego przez powódkę nie ma niewątpliwie wad uniemożliwiających przeprowadzenie kontroli kasacyjnej, dlatego podniesiony przez powódkę w skardze zarzut naruszenia art. 328 § 2 w związku z 391 § 1 k.p.c. nie mógł odnieść zamierzonego skutku.

Wobec zaskarżenia wyroku Sądu Apelacyjnego jedynie przez powódkę, przesądzona została prawomocnie sama odpowiedzialność pozwanej spółki na podstawie art. 431 § 1 k.c. za szkodę doznaną przez powódkę wskutek poturbowania jej przez wielbłąda. Tym samym na obecnym etapie procesu odpadła potrzeba, a nawet możliwość rozpatrywania, stanowiącej wcześniej centralny punkt sporu, kwestii uznania powódki za wyłącznie winną wypadku, któremu ona uległa, i obalenia tym samym, wynikającego z art. 431 § 1 k.c., domniemania winy pozwanej spółki, jako chowającej i posługującej się wielbłądem, w doznaniu szkody przez powódkę. To jednak oczywiście nie wyłącza oceny postępowania powódki pod kątem jej przyczynienia się w rozumieniu art. 362 k.c. do powstania doznanej szkody.

Artykuł 362 k.c. stanowi, że jeżeli poszkodowany przyczynił się do powstania lub zwiększenia szkody, obowiązek jej naprawienia ulega odpowiedniemu zmniejszeniu stosownie do okoliczności, a zwłaszcza do stopnia winy obu stron.

Aby mogło dojść do zastosowania przytoczonego przepisu, szkoda musi być niepodzielnym, pozostającym w adekwatnym związku przyczynowym rezultatem dwóch zdarzeń: zdarzenia przypisywanego zobowiązanemu do naprawienia szkody i zachowania samego poszkodowanego. Ponadto zachowanie poszkodowanego, żeby mogło być kwalifikowane jako przyczynienie się do powstania lub zwiększenia szkody, musi być czynnikiem zewnętrznym w stosunku do głównej przyczyny szkody przypisywanej zobowiązanemu do jej naprawienia, tj. jakkolwiek będąc związane z przyczyną główną, nie może być jej normalnym następstwem. W rezultacie np. nie jest uznawane za przyczynienie się do powstania szkody w rozumieniu art. 362 k.c. w wypadku drogowym zachowanie poszkodowanego stanowiące normalną reakcję na ruch innego pojazdu będący źródłem szkody (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 19 października 1963 r., II CR 976/62 i 20 listopada 2015 r., I CSK 919/14).

W konsekwencji Sąd Apelacyjny zasadnie wykluczył możliwość uznania za przyczynienie się do powstania szkody ucieczkę powódki przed atakującym wielbłądem, mimo iż bezpieczniej byłoby ukryć się w pobliskim pomieszczeniu. Choć w okolicznościach sprawy takie zachowanie powódki można uznać za nieracjonalne, to jednak było ono normalnym odruchem obronnym przed atakiem wielbłąda. Tym samym nie stanowiło ono czynnika zewnętrznego w stosunku do tego ataku - głównej przyczyny szkody objętej odpowiedzialnością pozwanej spółki.

Zarazem jednak trafnie Sąd Apelacyjny zakwalifikował jako przyczynienie się w rozumieniu art. 362 k.c. do powstania szkody doznanej przez powódkę jej zachowanie, polegające na wejściu na wybieg dla zwierząt, na którym została zaatakowana przez wielbłąda. Gdyby tam nie weszła, nie doszłoby do wyrządzenia jej szkody wskutek ataku zwierzęcia. Nie powinien budzić wątpliwości adekwatny związek przyczynowy tego zachowania powódki z wypadkiem, któremu uległa. Niewątpliwie też to zachowanie powódki było czynnikiem zewnętrznym w stosunku do ataku wielbłąda - głównej przyczyny szkody objętej odpowiedzialnością pozwanej spółki.

Jakkolwiek przyczynienie się poszkodowanego do powstania szkody jest w ujęciu art. 362 k.c. kategorią obiektywną w przedstawionym wyżej znaczeniu,

tj. zamyka się w ramach adekwatnego związku przyczynowego między zachowaniem poszkodowanego a doznaniem przez niego szkody, to samo stwierdzenie przyczynienia się poszkodowanego do powstania szkody nie nakłada na sąd powinności zmniejszenia obowiązku odszkodowania. Podejmowana po stwierdzeniu przyczynienia się poszkodowanego do powstania szkody w ramach sędziowskiego wymiaru sprawiedliwości decyzja o odpowiednim zmniejszeniu obowiązku odszkodowania z powodu przyczynienia się, tj. decyzja o tym, czy i w jakim zakresie obowiązek odszkodowania ulega z powodu przyczynienia się zmniejszeniu, zależy od całokształtu okoliczności sprawy, a zwłaszcza od stopnia winy obu stron (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 19 marca 2014 r., I CSK 295/13 i liczne cytowane w nim orzeczenia oraz wyrok Sądu Najwyższego z dnia 3 marca 2017 r., I CSK 213/16).

Decyzja Sądu Apelacyjnego o obniżeniu należnego powódce odszkodowania ze względu na przyczynienie się do powstania szkody mieściła się w granicach tego uznania, jakie art. 362 k.c. pozostawia sądom *meriti* - czyli nie tylko sądom pierwszej instancji, ale i sądom odwoławczym – uprawniając je do odpowiedniego obniżenia obowiązku odszkodowania z powodu przyczynienia się poszkodowanego do powstania szkody. Trafnie Sąd Apelacyjny na tle dokonanych ustaleń uznał zachowanie powódki za współprzyczynę szkody porównywalną pod względem siły sprawczej z współprzyczyną szkody, objętą odpowiedzialnością pozwanej spółki na podstawie art. 431 § 1 k.c. Nie budzi też zastrzeżeń kwalifikacja tego zachowania przez Sąd Apelacyjny jako zachowania obiektywnie naganego i zawinionego w sensie, w jakim w prawie cywilnym używany jest termin „wina poszkodowanego”.

Kwestionowanie przez skarżącą tej kwalifikacji, łączone z zarzutem naruszenia art. 207 § 1 w związku z art. 304 § 1 k.p., jest chybione. Twierdzenie, że powódka weszła na wybieg dla zwierząt wykonując wydane jej polecenie służbowe lub ewentualnie, podejmując nieobjęte wyraźnym poleceniem, ale według jej przekonania, oczekiwane od niej czynności mające na celu udzielenia pomocy przy zaganianiu młodej wielbłądzicy, rozmija się z ustaleniami dokonanymi w sprawie, wiążącymi Sąd Najwyższy przy rozpoznawaniu skargi kasacyjnej (art. 398¹³ § 2 w związku z art. 398³ § 3 k.p.c.). Poza tym, nie negując samych uchybień

w zapewnieniu bezpiecznych warunków pracy w pozwanej spółce, a zwłaszcza uchybień w zakresie procedur udzielenia pomocy w razie ataku dzikiego zwierzęcia - i znaczenia tych uchybień dla ustalenia odpowiedzialności pozwanej spółki w świetle art. 431 § 1 k.c., brak podstaw do stwierdzenia wpływu tych uchybień na samo wejście powódki na wybieg dla zwierząt, przed którym znajdowało się stosowne ostrzeżenie, i na ocenę tego jej zachowania pod kątem obiektywnej i subiektywnej nieprawidłowości.

Podsumowując, obniżenie przez Sąd Apelacyjny o połowę ustalonego zadośćuczynienia za doznaną przez powódkę krzywdę nie wykraczało poza granicę uznania przyznanego sądom przez art. 362 k.c. w przypadkach przyczynienia się poszkodowanego do powstania szkody. W sprawie nie doszło zatem do zarzucanego w skardze naruszenia art. 362 k.c., ani do naruszenia, w związku z art. 362 k.c., przepisów art. 207 § 2 i art. 304 § 1 k.p.

Zadośćuczynienie przyznawane na podstawie art. 445 § 1 k.c. ma charakter kompensacyjny, stanowi sposób naprawienia szkody niemajątkowej wyrażającej się krzywdą w postaci doznanych cierpień fizycznych i psychicznych. O rozmiarze należnego zadośćuczynienia pieniężnego powinien zatem decydować w zasadzie rozmiar doznanej krzywdy: stopień cierpień fizycznych i psychicznych (ich intensywność, czas trwania, nieodwracalność następstw wypadku i inne podobne okoliczności). Niewymierny w pełni charakter tych okoliczności sprawia, że sąd przy ustalaniu rozmiaru krzywdy i tym samym sumy zadośćuczynienia ma pewną swobodę. Ustalenie rozmiaru krzywdy i wysokości zadośćuczynienia, jakkolwiek pozostawione uznaniu sądu, nie może być jednak oczywiście dowolne. Decyzja sądu w tym względzie powinna opierać się na całokształcie okoliczności sprawy i odpowiadać funkcji zadośćuczynienia oraz standardowi sprawiedliwości nakazującemu, aby podobne przypadki rozstrzygać w miarę możliwości podobnie (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 30 stycznia 2004 r., I CK 131/03, i 17 kwietnia 2015 r., III CSK 173/14). Dotyczy to zarówno sądu pierwszej instancji, jak i sądu odwoławczego, ponieważ jeden i drugi rozstrzyga sprawę merytorycznie; w obecnym bowiem stanie prawnym także sąd odwoławczy dokonuje, w ramach zaskarżenia, na nowo samodzielnie ustalenia stanu faktycznego sprawy i oceny żądania pozwu (por. uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego – zasada

prawna – z dnia 31 stycznia 2008 r., III CZP 49/07, OSNC 2008, nr 6, poz. 55, i wyrok Sądu Najwyższego z dnia 16 czerwca 2016 r., V CSK 581/15).

Ocenny charakter kryteriów wyznaczających wysokość zadośćuczynienia pieniężnego przyznawanego na podstawie art. 445 § 1 k.c., dał także podstawę do sformułowania i stosowania w praktyce sądowej dyrektywy, zgodnie z którą, podniesiony w skardze kasacyjnej zarzut naruszenia art. 445 § 1 k.c. przez sąd drugiej instancji, wskutek zawyżenia lub zaniżenia wysokości zasądanego zadośćuczynienia pieniężnego, może być, praktycznie rzecz biorąc, uwzględniony tylko w razie wykazania oczywistego naruszenia właściwych kryteriów przez sąd drugiej instancji (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 30 stycznia 2004 r., I CK 131/03).

W niniejszej sprawie brak podstaw do stwierdzenia naruszenia wspomnianych kryteriów przez Sąd Apelacyjny przy ustaleniu wysokości zadośćuczynienia odpowiadającego krzywdzie powódki. Ustalając wysokość zadośćuczynienia na kwotę 80.000 zł Sąd Apelacyjny miał na względzie, tak jak się tego wymaga, zgodnie z przyjętą wykładnią art. 445 § 1 k.c. – w szczególności intensywność dolegliwości fizycznych i psychicznych powódki, czas ich trwania, wpływ doznanych urazów na możliwość pracy i funkcjonowania w życiu codziennym. Uwzględniając, że leczenie i rehabilitacja po urazie zakończyły się – według opinii biegłego – sukcesem terapeutycznym i uraz nie pozostawił praktycznie żadnych trwałych skutków, ustalonej wysokości zadośćuczynienia w kwocie 80.000 zł nie można uznać za rażąco zaniżoną, w świetle właściwych kryteriów uwzględnianych przy stosowaniu art. 445 § 1 k.c. W konsekwencji, także podniesiony w skardze kasacyjnej zarzut naruszenia art. 445 § 1 k.c. okazał się bezzasadny.

Mając to na względzie, Sąd Najwyższy oddalił skargę kasacyjną powódki (art. 398¹⁴ k.p.c.), a o kosztach postępowania kasacyjnego rozstrzygnął zgodnie z art. 98 w związku z art. 108 § 1 i art. 398²¹ k.p.c. oraz § 2 pkt 6 i § 10 ust. 4 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie (Dz.U. 2015.1800) i § 2 rozporządzenia Ministra

Sprawiedliwości z dnia 3 października 2016 r. zmieniającego rozporządzenie w sprawie opłat za czynności adwokackie (Dz.U. 2016.1668).

kc

aj